

‘Vrouwen van het land’ brengt boerin naar de voorgrond

In de documentaire ‘Vrouwen van het land’ laat Annejet Brandsma de positie van de boerin zien door de jaren heen. De rol die een vrouw op het bedrijf inneemt, is veranderd, maar nog steeds staat ze op de achtergrond. ‘Emancipatie moet soms nog van ver komen’, ziet Annejet.

TEKST GRIETJE DE VRIES

Als fotograaf brengt Annejet Brandsma (26) graag sociale structuren in beeld. Zo studeerde ze af van de kunstacademie met een reportage over ‘noaberschap’ in Overijssel. In die fotoserie, met beelden van paasvuren, tentfeesten, trouwfeesten en rouw, waarin de buurtgemeenschap goed naar voren komt, viel haar iets anders op. Bij het filmen bij boerenbedrijven zag ze dat de rol van de vrouw op een boerderij meer op de achtergrond is dan die van de man. Vreemd vond ze, want de boerin speelt een belangrijke rol op het erf. Gedurende anderhalf jaar sprak ze daarom met boerinnen van verschillende agrarische bedrijven, verschillende generaties in verschillende provincies van Nederland. Het resultaat: de documentaire ‘Vrouwen van het land’, waarin de boerin op de voorgrond is gezet. De korte documentaire laat zien hoe de rol van de boerin op het erf door de jaren heen is veranderd en tegelijkertijd hoe weinig er echt is veranderd. De film is inmiddels te zien op vertoningsavonden, verspreid over het land, aangevuld met een nagesprek over de positie van de boerin op het bedrijf.

Waarom vond je het tijd voor een documentaire over vrouwen op het boerenerf?

‘Ik groeide op in Loo-Bathmen en had vriendinnen die van een boerderij kwamen. Tijdens mijn jeugd en later

tijdens het maken van de fotoserie over noaberschap viel me steeds vaker op dat boerinnen op de achtergrond bleven. Zo ook tijdens de boerenprotesten in oktober 2019. Dat ging er in mijn ogen heel hard aan toe, echt een testosteronbom. We zagen vervolgens op televisie vooral mannen in beeld gebracht. Bij de kijkers uit de stad is het beeld dan gevormd: dát zijn boeren. Maar de vrouw is niet in beeld geweest. En als ze al in beeld kwam, dan werd haar meestal niet gevraagd naar haar mening. Terwijl de vrouwelijke kant van het verhaal er ook toe doet en juist een belangrijke rol heeft in de beeldvorming van de agrarische sector. Vrouwen brengen de menselijke kant vaak meer naar voren. Dat maakte voor mij duidelijk dat het tijd is om de vrouwen van het land wel in beeld te brengen en te vragen naar hun verhalen en ervaringen.’

Je wilt dus vooral de vrouw naar voren laten komen, toch komen in de documentaire ook twee mannen aan het woord. Waarom heb je daarvoor gekozen?

‘Ik heb er aan gedacht om de film exclusief te maken voor vrouwen. Maar toch wilde ik erg graag het mannelijke perspectief meenemen. De film gaat over inclusiever denken, maar dan moet ik zelf natuurlijk ook inclusief zijn en de mannelijke kant van het verhaal erin meenemen. Het was in mijn ogen ook echt een toevoe-

naam **Annejet Brandsma (26)**
 woonplaats **Hilversum**
 opleiding **crossmedia design aan kunstacademie AKI Artez in Enschede,**
afgestudeerd met fotoserie 'Goed volk' over 'noaberschap' in Overijssel
 documentaire **is te zien op vertoningsavonden met een nagesprek en is**
later te zien op filmfestivals en in filmhuizen. Voor meer informatie, kijk
op www.vrouwenvanhetland.annejetbrandsma.nl

ging, want bij emancipatie moet iedereen meebewegen. Je ziet in de documentaire dat de rol van de boerin bij de jonge generaties boeren ook meer aandacht krijgt, vergeleken met wat uit de verhalen van oudere generaties boerinnen blijkt. Uiteindelijk is het ook in het voordeel van de boer. In het traditionele denken wordt de oudste zoon boer. Maar soms wil die zoon dat helemaal niet. Voor keuzevrijheid is tegenwoordig ook meer ruimte dan er wel eens geweest is, al komt dat denk ik ook doordat bedrijfsopvolging echt een grote beslissing is die je moet nemen. Dat viel me ook op bij een van de jonge boeren. Hij noemde dat wanneer iets fout gaat op het

bedrijf, je zo duizenden euro's schade lijdt. De verantwoordelijkheid die je draagt op een agrarisch bedrijf is groot en ik denk dat veel mensen buiten de sector daar geen idee van hebben.'

De vrouwen die je spreekt, komen uit verschillende regio's. Hoe groot zijn de verschillen in ervaringen tussen de regio's?

'Elke grond kent een ander volk. Dat wordt ook heel duidelijk in de documentaire. Waar ik ben opgegroeid, is het doodnormaal dat meerdere generaties op één bedrijf wonen en dat je op hetzelfde erf terecht komt als je schoonouders wanneer je als vrouw trouwt met een boer. Soms in hetzelfde huis met een tussendeur. Je zit dan als meisje van misschien nog geen twintig ineens in huis bij je schoonouders.'

'Dat zag ik als normaal, dat is wat ik kende, maar bijvoorbeeld in Noord-Nederland is daar geen sprake van. Daar is de rol van de boerin historisch gezien heel anders. In de herenboerderijen van Groningen en Friesland had de boerin juist geld en aanzien. Je had leiding over de vrouwelijke arbeiders. In Drenthe en Overijssel waren boeren vanwege de grond veel armer en ik denk dat daar ook de gezinsstructuur vandaan komt. Het is daar van oudsher veel vanzelfsprekender dat iedereen meehelpt op het bedrijf. Die verschillen in regio's zie je terug in de gesprekken, overal had ik echt een totaal ander gesprek.

Helaas waren het uiteindelijk minder gesprekken dan ik had gehoopt. Vanwege de lockdown was ik niet in staat om bij een aantal boerinnen langs te gaan, vooral van de oudere generatie. Dat was wel een mooie toevoeging geweest, want zij hebben meer meegemaakt en kunnen de verschillen tussen toen en nu uit eigen ervaring vertellen.'

In de documentaire valt wel eens de uitspraak 'Ik ben er maar bij ingetrouwd'. Waarom maakt dat het lastiger voor vrouwen?

'Je krijgt pas een rol in het bedrijf op het moment dat je mee kunt praten. Maar als je niet aan de tafel wordt uitgenodigd als de gesprekken gevoerd worden, wordt dat wel erg lastig. Als je daarnaast ook nog "nieuw" bent en je de relatie met je schoonouders nog moet ontwikkelen, kost het des te meer tijd en moeite om je eigen rol op te eisen. Dan krijg je ook het gevoel dat je er "maar" bij in bent getrouwd en dat jouw mening er dus niet toe doet. Terwijl je als vrouw wel vaak meewerkt op het bedrijf en je ook financieel gezien meehelpt met bijvoorbeeld spaargeld. Je telt dus wel mee, maar toch voelen veel vrouwen zich niet op die manier gewaardeerd.'

'En dan kun je denken: is het niet de verantwoordelijkheid van de vrouw zelf om op te komen voor een plek aan tafel? Maar het is meer dan dat, want het kost ongelooflijk veel moeite en eigenwaarde om dat beeld te doorbreken. Dat kan alleen als de ander – in dit geval de man – ziet dat de ruimte voor de vrouw in het bedrijf er nu niet is, zodat die ruimte gecreëerd kan worden. Zoiets gaat niet vanzelf en mag niet alleen bij de vrouwen liggen.'

Is de rol van vrouwen op het boerenerf veel veranderd in de afgelopen jaren?

'Soms moet emancipatie nog van ver komen. In Nederland was het tot 1958 heel normaal dat je ontslagen werd als je als vrouw trouwde. Daarnaast waren vrouwen handelingsonbekwaam tot in 1956 en was je als vrouw totaal

afhankelijk van een man bij het nemen van beslissingen over geldzaken. Daar zijn we inmiddels vanaf, maar het gedachtegoed dat vrouwen minder kunnen, is hardnekkig en leeft nog steeds. Het gesprek aan tafel wordt niet gevoerd met de dochters, er zit nog een blinde vlek dat vrouwen ook het bedrijf kunnen runnen.'

'Bij de oudere generaties vrouwen hoorde ik vaak dat ze er niet eens bij stilstonden dat zij ook een bedrijfsopvolger konden zijn. Waarschijnlijk hun vaders en broers ook niet. De notie dat elk kind meedingt naar de bedrijfsopvolger is er wel steeds meer, maar vervolgens krijgen vrouwen die de bedrijfsopvolger zijn op het erf, te maken met de vraag "of de baas er ook is". Het is nog lang niet vanzelfsprekend dat een vrouw als leider van het bedrijf wordt gezien.'

Wat wil je graag bereiken met deze documentaire?

'De documentaire is vooral bedoeld om het gesprek aan te gaan, zodat we ons meer bewust worden van de stappen die we nog kunnen zetten bij de emancipatie van vrouwen van het land. Daarnaast wil ik de film gebruiken om het gat te dichten dat tussen het platteland en de stad zit. Mensen in de stad zijn echt ver verwijderd van voedselproductie. Ik heb wel eens iemand horen vragen of je koeien ook in het weekend moet melken. Wat boer zijn inhoudt, leeft nauwelijks in de stad en de rol die boerinnen innemen, is al helemaal onbekend.'

'Ik hoop dat door juist dat onderwerp aan te stippen in de documentaire het gesprek over het leven op het platteland aangewakkerd wordt. En dat we het kunnen hebben over voedselproductie en de waarde daarvan, zodat het verschil tussen beeldvorming en de realiteit misschien wat kleiner kan worden. Maar ook binnen de sector is het goed om over de rol van vrouwen te praten. Veel mensen weten niet dat vrouwen zich soms onzichtbaar en minder belangrijk voelen. Door het gesprek daarover open te gooien, hoop ik dat er daadwerkelijk verandering plaats gaat vinden voor de huidige generatie boerinnen.'

Heleen Lansink: 'Je voelt de kracht van vrouwen echt naar voren komen'

Ze was de eerste boerin die Annejet Brandsma voor de camera kreeg, maar Heleen Lansink (42) had gelijk veel te vertellen. 'Het onderwerp, de positie van vrouwen op de boerderij, interesseert mij ontzettend. Ik vertelde Annejet daarom graag mijn eigen inzichten', vertelt Heleen. 'Het is een mooie documentaire geworden, waarin de tijd wordt genomen om de verschillende perspectieven van de vrouw in de agrarische sector te belichten. Tussen de regels door voel je ook echt de kracht van de vrouwen naar voren komen, maar ook dat die kracht vaak ongezien blijft.'

Het viel Heleen op dat het gebrek aan zichtbaarheid van de vrouw soms schrijnend is. 'Er wordt zo hard gewerkt op het bedrijf en

de rol van de vrouw in het nemen van beslissingen is zo ontzettend belangrijk, ook bij de grote beslissingen over de toekomst van het bedrijf, maar alles in de agrarische sector is gericht op communiceren naar de mannen.' Een paar jaar geleden deed Heleen zelf nog een onderzoek naar vrouwen in de agrarische sector, waarbij 800 boerinnen een enquête invulden. 'Daarvan zei 98 procent betrokken te zijn bij beslissingen op het boerenerf en tegelijkertijd gaven zij aan dat er vrijwel nooit iemand speciaal voor de boerin op het erf langskomt, terwijl zij dus een grote rol hebben op het bedrijf. De agrarische sector is echt een mannenbolwerk en er is nog een wereld te winnen om de sector meer inclusief te maken.'

